



Ministerie van Economische Zaken

# Natuurbeleidsplan **Caribisch Nederland**



# Natuurbeleidsplan **Caribisch Nederland**

## Inhoud

<b>A Inleiding</b>	<b>XX</b>
Proces	XX
<b>B Context Caribisch Nederland</b>	<b>XX</b>
1 Natuur en biodiversiteit	XX
2 Bedreigingen	XX
4 Wettelijk kader	XX
<b>C Taken en verantwoordelijkheden</b>	<b>XX</b>
1 De Rijksoverheid	XX
2 De eilandbesturen	XX
3 Niet-gouvernementele organisaties voor natuur	XX
4 Internationale samenwerking	XX
<b>D Middelen</b>	<b>XX</b>
1 Rijk	XX
2 Lokaal	XX
3 Donaties	XX
<b>E Strategie doelen en acties</b>	<b>XX</b>
1 Mainstreamen	XX
2 Natuurbeheer	XX
3 Strategische doelen en acties	XX
<b>Bijlage 1</b>	
Internationaal beschermde soorten	XX
<b>Bijlage 2</b>	
Lijst van internationale beschermde soorten	XX
<b>Bijlage 3</b>	
Lijst van afkortingen	XX

## A | Inleiding

Aruba, Curaçao, St. Maarten, Bonaire, Saba en St. Eustatius maken onderdeel uit van het Koninkrijk in de Cariben (Nederlandse Cariben). Aruba Curaçao en St. Maarten zijn net als Nederland zelfstandige landen binnen het Koninkrijk. De eilanden Bonaire, Saba en St. Eustatius vallen als Openbaar lichaam binnen het staatsbestel van Nederland. Zij staan bekend als Caribisch Nederland. De eilanden van Caribisch Nederland vormen de focus van dit Natuurbeleidsplan, waar nodig en mogelijk worden de acties in dit natuurbeleidsplan zodanig geïmplementeerd dat zij in overeenstemming zijn met het natuurbeheer in de andere landen van het Koninkrijk.

De eilanden van Caribisch Nederland zijn biologisch zeer divers en herbergen honderden endemische soorten, verschillende wereldwijd bedreigde soorten en een verscheidenheid aan wereldwijd bedreigde ecosystemen. Zij bieden ons schoon water, voedsel, kustbescherming en medicijnen. De natuur op de eilanden is kwetsbaar, zowel vanwege de kleine oppervlakte en daardoor kleine populaties, alsook vanwege habitatverlies, -fragmentatie en -degradatie. Voor de gehele Caribische regio vormen invasieve soorten en de effecten van de klimaatverandering een bedreiging. Ecosystemen variëren van dorre, door cactussen gedomineerde landschappen, droge boslanden en groenblijvende kalksteenvegetatie, tot tropische regenwouden en nevelwouden. De omringende wateren en kustgebieden van de eilanden zijn rijk aan mangrovebossen, zee grasbedden en koraalriffen.

De wateren rondom de eilanden bevat een rijke mariene biodiversiteit. In de Exclusieve Economische zone (EEZ) bij Sint Eustatius, Saba, Sint Maarten ligt de Sababank, het grootste onderwater koraal atol van het Caribisch gebied. Op dit atol worden nog steeds nieuwe vissoorten, algen en zachte koraalsoorten ontdekt die nooit eerder wetenschappelijk beschreven zijn. De diepzeen en diepliggende koraalriffen rond de eilanden zijn tot nu toe nog nauwelijks verkend, maar lijken een rijkdom aan soorten te bevatten.

### Proces

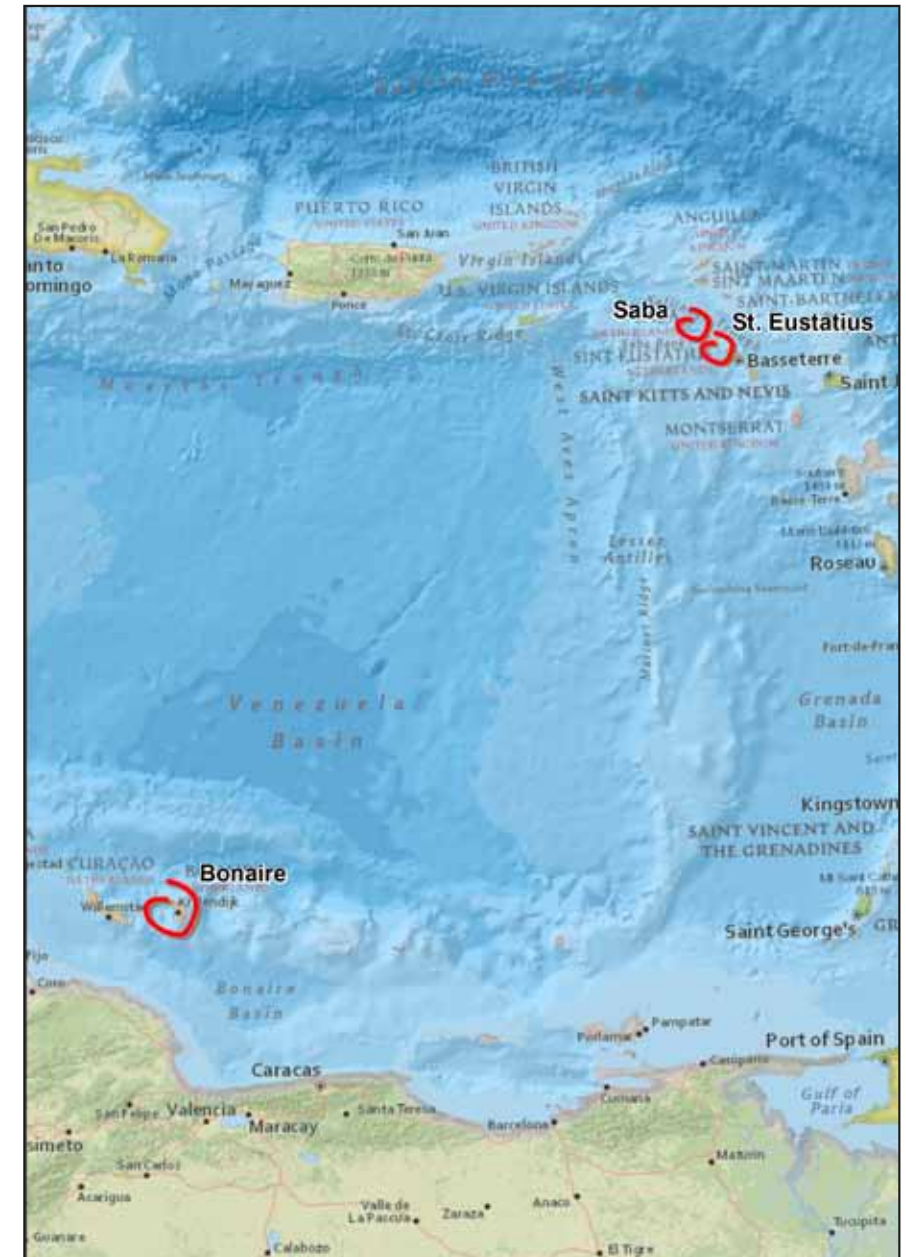
De evaluatie van het natuurbeleidsplan voor de Nederlandse Antillen is gebruikt als startpunt. De daarin geformuleerde beleidsdoelen en acties voor de periode 2000-2010 zijn beoordeeld op effectiviteit en de vraag welke aanvullende acties noodzakelijk zijn. Uit deze evaluatie bleek dat beperkingen ten aanzien van capaciteit, financiering en politieke steun de grootste uitdagingen zijn voor de implementatie. Ook laat de evaluatie zien dat nieuwe bedreigingen zoals klimaatverandering een belangrijke impact hebben op de verbleking van koraal, de effecten van orkanen en invasieve soorten.

Mede op verzoek van de Tweede Kamer (32500 nr.43, vergaderjaar 2010-2011) heeft de Minister van Economische Zaken gekozen voor de aanpak om het natuurbeleidsplan in nauwe samenwerking met belanghebbenden in Caribisch Nederland tot stand te laten komen. Er is in de ontwikkeling van het natuurbeleidsplan overleg geweest met diverse stakeholders: Openbaar lichaam, natuurorganisaties (Dutch Caribbean Nature Alliance), bedrijfsleven en toerismesector en departementen (Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, Infrastructuur&Milieu). Op deze manier is een breed gedragen plan tot stand gekomen.

### Doel en functie

Het natuurbeleidsplan 2013-2017 biedt kader voor een gedegen beheer en duurzaam gebruik van de natuur in Caribisch Nederland. Het heeft tot doel de natuur op de Caribische eilanden duurzaam kan worden benut zodanig dat de ecologische systemen en ecosystemendiensten in stand worden gehouden.

Het natuurbeleidsplan is bedoeld als basis voor gedegen besluitvorming, de toewijzing van middelen en financiering, en omvat duidelijke strategische doelen om aan te geven waar de aandacht op gericht moet zijn voor een adequate bescherming van de natuur. Het biedt het kader voor het Openbaar lichaam bij het op te stellen natuurplan. Het natuurplan geeft de concrete basis voor het natuurbeheer op de eilanden.





Uitgangspunt voor het natuurbeleidsplan zijn de internationale verdragen, conventies en regionale overeenkomsten waaraan het Koninkrijk zich gecommitteerd heeft, en nationale wetgeving op het terrein van natuur en biodiversiteit in Caribisch Nederland. Het natuurbeleidsplan regelt niet de bescherming van gebieden en soorten waarover geen internationale afspraken gemaakt zijn.

Het natuurbeleidsplan is ontworpen als sleutelinstrument om sociaaleconomisch en menselijk welzijn te bevorderen en de integratie – of het ‘mainstreamen’ – van het natuurbehoud in verschillende publieke en sociaaleconomische sectoren te stimuleren. Alle sectoren van de maatschappij zijn afhankelijk van een reeks goederen en diensten die geproduceerd worden door ecosystemen. Omgekeerd hebben alle sectoren van de maatschappij een impact op de biodiversiteit. Veel sectoren zouden aanzienlijk kunnen profiteren van een betere integratie van het natuurbehoud in economische ontwikkeling, onderwijs, gezondheid, welzijn, sport, kunst en cultuur.

De verbinding tussen natuur en economie is cruciaal in de besluitvorming voor de eilanden van Caribisch Nederland. Natuur is de hulpbron voor de economische ontwikkeling. Om de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren is het noodzaak operationele doelstellingen voor gebruik van de natuur te vast te stellen en een integraal afwegingskader te ontwikkelen voor het evalueren van de impacts van bestaande en nieuwe activiteiten op de natuur en de economie.

Gedegen natuurbeheer vereist actief beheer van beschermde gebieden en soorten, een focus op communicatie, onderwijs en bewustzijn, actief onderzoek en monitoring, en interactie met belanghebbenden. Daarnaast vereist het een integrale aanpak van ernstige antropogene bedreigingen voor de natuur zoals, invasieve soorten, klimaatverandering en het herstel of de verbetering van gedegradeerde ecosystemen.

Natuurbeheer in Caribisch Nederland doe je samen. Voor een goed resultaat is de volledige inzet van een breed scala aan belanghebbenden vereist. Het natuurbeleidsplan is een middel om de voortdurende betrokkenheid en deelname van belanghebbenden te verzekeren met erkenning van hun diverse taken en verantwoordelijkheden.

In dit Natuurbeleidsplan wordt geen aandacht besteed aan milieuaspecten, zoals waterkwaliteit, afvalbeheer en bodembescherming. Deze onderwerpen zullen aan de orde komen in het Milieubeleidsplan voor Caribisch Nederland en de Milieubeleidsplannen van de afzonderlijke eilanden. Uiteraard is er wel een duidelijk verband tussen die plannen en dit natuurbeleidsplan.



# B | Context Caribisch Nederland

## 1 Natuur en biodiversiteit

Caribisch Nederland maakt deel uit van de 'Biodiversiteitshotspot' van de Caribische Eilanden (Conservation International, 2004), een gebied met uitzonderlijk gevarieerde ecosystemen, rijk aan plant- en diersoorten.

De ecosystemen in Caribisch Nederland variëren van dorre, door cactussen gedomineerde landschappen, droge boslanden en groenblijvende kalksteenvegetatie, tot tropische regenwouden en nevelwouden op het land, terwijl in de kustzone en omringende zeeën de mangrovegebieden, zeegrasbedden en koraalriffen een grote biodiversiteit herbergen.

De gevarieerde natuur in de Nederlandse Cariben is niet alleen op lokaal niveau van belang, maar ook vanuit wereldwijd perspectief. De eilanden hebben daarom actief met andere landen en eilanden in de regio samengewerkt aan natuurbehoud. De regio in zijn geheel is sterk in ontwikkeling, per eiland zijn er grote verschillen. Caribisch Nederland is in ontwikkeling naar een beter welvaartsniveau.

## 2 Bedreigingen

Om de focus van het beleid te bepalen en om onderzoek en monitoring te sturen, is het van belang een helder beeld te hebben van de bedreigingen voor de ecosystemen op de drie eilanden. In 2011 is een onderzoek uitgevoerd door de Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA), om de bedreigingen voor de natuurparken op de eilanden in kaart te brengen. Voor terrestrische beschermde gebieden waren de belangrijkste bedreigingen in 2010, in afnemende volgorde van belang: invasieve fauna, veeteelt, erosie, invasieve flora, paardrijden, stormen, de ontwikkeling of verandering van grondgebruik, voertuigen, verzamelen, kajakken en vulkanische activiteit.

Voor mariene beschermde gebieden waren de belangrijkste bedreigingen in 2010 in afnemende volgorde van belang: invasieve fauna, nutriëntenverrijking, ontwikkeling of verandering van grondgebruik, traditionele visserij, vervuiling (afkomstig van het land en riolering), recreatieve visserij, sedimentatie, verbleking van koraal, duiken/snorkelen en stropen.

Het onderzoek van de DCNA focust op de natuurparken op de eilanden, de ecosystemen buiten de parken worden buiten beschouwing gelaten. Een bredere analyse van bedreigingen voor het totaal aan ecosystemen is nodig om nader vorm te geven aan het natuurbeleid. In elk geval is duidelijk dat klimaatverandering en invasieve soorten een grote bedreiging vormen voor de biodiversiteit in Caribisch Nederland.

### Klimaatverandering

Klimaatverandering vormt een ernstige bedreiging voor de ecosystemen van Caribisch Nederland, maar ook de voor de door ecosystemen geleverde diensten (Alterra Wageningen UR, Debrot en Bugter, 2010). Belangrijke gevolgen van klimaatverandering die voor deze eeuw worden verwacht zijn: een stijging van de lucht- en zeeoppervlaktetemperatuur, zeespiegel en zuurgraad van de oceaan, een toename van de frequentie en intensiteit van stormen en orkanen, algemene verdroging en een grotere algehele onvoorspelbaarheid van het weer. De gevolgen voor zowel de terrestrische als de mariene biodiversiteit zijn naar verwachting verstrekkend. De belangrijkste effecten zijn verlies van koraalriffen, erosie van kusten en stranden, verzilting van grondwaterbronnen, verlies van hoger gelegen vegetatie en flora, verlies van bodemhumus en erosie, toename van verschillende ziektevectoren, veranderingen in oceaanstromingen, nieuwe aanwas van vis en vismigratie, en een sterkere uitgangspositie voor invasieve soorten.

Het is niet mogelijk om vanuit de eilanden klimaatverandering te beïnvloeden wel is het mogelijk om de veerkracht van ecosystemen te verbeteren zodat zij veranderingen beter kunnen weerstaan en de gevolgen tot een minimum beperkt blijven.

### Invasieve soorten

De introductie van exotische soorten in geïsoleerde gemeenschappen is wereldwijd en ook voor Caribisch Nederland een steeds groter probleem. Sommige exotische soorten planten zich snel voort en verspreiden zich overal, ten koste van inheemse soorten en gemeenschappen.

In Caribisch Nederland zijn er ongeveer 84 gedocumenteerde invasieve soorten, waarvan er 61 voorkomen in de terrestrische omgeving en 23 in de mariene omgeving. Deze 'invasieve exoten' komen momenteel op één of meer eilanden voor en bestaan uit exotische zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten, weekdieren, wormen en dier- en plantziekten.

De beheersing van invasieve soorten en de preventie van nieuwe introducties is van cruciaal belang. In vergelijking met terrestrische invasieve soorten, is het beheersen en uitroeien van mariene invasieve soorten bijzonder moeilijk of zelfs onmogelijk gebleken. De inspanningen op marien gebied richt zich daarom op het voorkomen van nieuwe introducties. Belangrijk onderdeel daarbij is de ontwikkeling en versterking van adequate wettelijke instrumenten op basis van een te ontwikkelen strategie invasieve soorten.

### 3 Natuur als economische hulpbron

De natuur in Caribisch Nederland is de hulpbron is voor economische ontwikkeling. Behalve de relatief kleinschalige landbouw of aquacultuur, kan er niets op de eilanden geproduceerd worden zonder eerst de grondstoffen van buiten in te voeren. Ook landbouw en aquacultuur zijn sterk afhankelijk van een gezonde natuurlijke omgeving.

De eilanden zijn economisch in hoge mate afhankelijk van hun koraalstrand- en stranden, helder oceaانwater, koraalriffen, natuurlijke landschappen en natuurschoon: flora, variërend van cactussen tot orchideeën, en fauna, variërend van eeuwenoude koraalkolonies en fluorescerende sponzen tot kolibries en leguanen. De natuur is een delicate maar ook belangrijke hulpbron, die bezoekers (en investeerders) aantrekt van over de hele wereld om te genieten van wat er in de natuur van de eilanden te zien en te beleven is.

### 4 Wettelijk kader

Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn opgenomen in de staatsinrichting van Nederland. Zij vallen rechtstreeks onder het Rijk omdat zij geen deel uitmaken van een Nederlandse provincie. Caribisch Nederland heeft grotendeels zijn eigen wet- en regelgeving, BES-Bijzondere Eilandstatus (BES) wetgeving genoemd. De BES-wetgeving op het terrein van natuur en visserij is grotendeels overgenomen van de voormalige Nederlandse Antillen.

#### Internationaal

Het Koninkrijk der Nederlanden is partij bij verdragen die van belang zijn voor het natuurbehoud in het Caribisch gebied namelijk: de Conventie voor Biologische Diversiteit (CBD), de Overeenkomst betreffende Watergebieden van Internationale Betekenis (Ramsar Conventie), de Cartagena Conventie met het protocol betreffende speciaal beschermde gebieden en wilde dieren en planten (SPAW protocol), de Conventie voor Migrerende Soorten (CMS, ofwel Bonn Conventie), de Conventie over Internationale Handel in Bedreigde Soorten (CITES), en de Inter-Amerikaanse Conventie voor de bescherming en het behoud van zeeschildpadden (IAC). De regionale samenwerking is gericht op naburige landen zoals Saint Kitts en Nevis, Venezuela, Frankrijk, de Dominicaanse Republiek, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, en deelname aan het Western Hemisphere Migratory Species Initiative (WHMSI), Regional Fisheries Management Organisations (RFMO's) en het Internationaal koraalinitiatief (ICRI) (zie bijlage 3).

#### Nationaal

De verplichtingen vanuit de internationale verdragen zijn verankerd in nationale wetgeving. Voor Caribisch Nederland is dit de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES. Deze wet regelt ook de verdeling van uitvoerende machten en verantwoordelijkheden tussen de Rijksoverheid en Openbaar lichaam.

Iedere vijf jaar dient de minister van Economische een Natuurbeleidsplan vast te stellen, in nauw overleg met de bestuurscolleges, en rekening houdend met de ruimtelijke ontwikkelingsplannen van de eilanden. Het Natuurbeleidsplan fungeert als algemeen kader voor het natuurbeleid, dat minimaal het volgende moet bevatten:

- de doelstellingen betreffende de natuur en het landschap die in de planperiode moeten worden verwezenlijkt en een overzicht van de aan te



- pakken prioriteiten;
- de bij de uitvoering van het beleid in aanmerking te nemen natuurbeschermingswaarden;
- een lijst van nationale parken, zowel terrestrisch als marien, die bestaan uit bij eilandsverordening of ministerieel besluit ingestelde beschermde gebieden.

Voor de bescherming van mariene bronnen vormen de Visserijwet BES en de Wet Maritiem Beheer BES een aanvulling op de natuurwetgeving. Op het terrein van milieu zal de VROM Wet BES van kracht worden.





## C | Taken en verantwoordelijkheden

De Rijksoverheid en het Openbaar lichaam zijn primair verantwoordelijk voor het natuurbeleid en de implementatie daarvan. Daarnaast werken een groot aantal private partijen aan natuurbeheer. Een goede afstemming en samenwerking tussen de verschillende partners is een vereiste voor succes. In Koninkrijksverband streeft de Rijksoverheid naar samenwerking met de andere landen: Aruba, Curaçao en St. Maarten.

### 1 De Rijksoverheid

Het Rijk is eindverantwoordelijk voor de bescherming van bijzondere gebieden en soorten, die genoemd worden in de internationale verdragen en conventies waarbij het Koninkrijk der Nederlanden partij is. Dit betekent het bevorderen van de implementatie van relevante regionale en internationale verdragen en conventies, zoals het protocol Specially Protected Areas and Wildlife (SPA) onder de Cartagena Conventie inzake speciaal beschermde gebieden en soorten. De eisen van de Verdragen zijn vastgelegd in de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES.

Het Rijk ziet toe dat de natuur op de eilanden zodanig wordt beheerd dat gebieden en soorten voldoende bescherming genieten. De Rijksoverheid kan de bestuurscolleges op hun verzoek assisteren bij het uitvoeren van hun taken.

De Minister van Economische Zaken (EZ) is direct verantwoordelijk voor het beheer van gebieden die vallen buiten de jurisdictie van de eilanden maar binnen het Koninkrijk (Exclusieve Economische Zone – EEZ).

Ten behoeve van een goede afstemming zal de Minister van EZ een Commissie Natuurbeheer instellen die de Minister en de Bestuurscolleges moet adviseren over maatregelen die relevant zijn voor de uitvoering van de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES.

### 2 De eilandbesturen

De verantwoordelijkheid voor natuurbehoud en –beheer op de eilanden ligt primair bij het Openbaar Lichaam van de eilanden.

Het is de verantwoordelijkheid van de bestuurscolleges om er voor te zorgen dat het natuurbehoud binnen en buiten de aangewezen beschermde gebieden deugdelijk van middelen en financiering wordt voorzien en dat beleid, planning, wetgeving en handhaving toereikend zijn om de natuurlijke hulpbronnen van de eilanden afdoende te beschermen. Ook dienen zij ervoor te zorgen dat wordt voldaan aan de eisen van internationale verdragen en conventies.

Voor het beheer van de natuur heeft het Openbaar lichaam van de eilanden beheerorganisaties opgezet: Stichting Nationale parken Bonaire (STINAPA), Sint Eustatius National Parks (STENAPA) en Saba Conservation Foundation (SCF). De mandatering van deze organisaties is vastgelegd in eilandelijke regelgeving en beheersovereenkomsten. Deze beheerorganisaties zijn verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van beheerplannen en zijn ook handhaving bevoegd.

De bestuurscolleges dienen natuurplannen voor het eiland op te stellen, in overeenstemming met het Natuurbeleidsplan voor Caribisch Nederland. Deze dienen meer specifieke doelen betreffende natuurbescherming, beheer en duurzaam gebruik te bevatten, met inbegrip van kaarten met beschermde gebieden en doelstellingen van natuurbehoud, lijsten van beschermde soorten en een beheerplan voor de natuur buiten de beschermde gebieden.

Het is raadzaam dat elk eiland een platform vormt, waarin lokale niet-gouvernementele organisaties (NGO's) die zich bezighouden met natuurbescherming en vertegenwoordigers van het Openbaar lichaam kunnen discussiëren en afspraken kunnen maken over het beheer van de beschermde gebieden en soorten.

### 3 Niet-gouvernementele organisaties voor natuur

Naast de natuurbeheersorganisaties bestaan er natuurbeschermingsorganisaties op de eilanden, die zich richten op de bescherming van specifieke gebieden en/of soorten, zoals zeeschildpadden en papegaaien. Andere organisaties die betrokken zijn bij het natuurbehoud op de eilanden komen uit de private sector, waarbij bedrijven het natuurbeheer op macro- en microschaal steunen, bijvoorbeeld door Ramsar-locaties en vogelbroedplaatsen te beheren, door middel van rifschoonmaakacties en restauratieprojecten. Er zijn ook onderzoeks- en onderwijsinstellingen met veel belangstelling voor de staat van de natuurlijke hulpbronnen op de eilanden.

De Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA) is een regionaal netwerk, dat de natuurbeheersorganisaties in de Nederlandse Cariben assisteert bij het beschermen van de natuur en het bevorderen van een duurzaam beheer van de natuurlijke hulpbronnen van de eilanden. DCNA fungeert als netwerk tussen de eilanden, bouwt aan lokale capaciteit voor natuurbeheer en vertegenwoordigt de regionale belangen van de eilanden. Daarnaast beheert DCNA een fonds, dat tot doel heeft een duurzame financiële toekomst voor aangewezen beschermde gebieden overal in de Nederlandse Cariben te garanderen.

### 4 Internationale samenwerking

De Nederlandse regering werkt samen met andere landen om het natuurbehoud effectief aan te pakken en onderschrijft verschillende internationale afspraken inzake natuurbehoud. Er zal ook in de toekomst rekening gehouden worden met de belangen van Caribisch Nederland in de internationale verdragen en conventies. Het doel van de deelname aan deze samenwerkingsinstrumenten is om de effectiviteit voor het behoud van de biodiversiteit te verhogen door de lokale inspanningen te integreren in regionale activiteiten.

### Samenwerking in Koninkrijksverband

In de Exclusieve Economische Zone (EEZ) zijn de landen van het Koninkrijk met elkaar verbonden. Het duurzame beheer van dit gebied zal in afstemming plaats moeten vinden. Hiervoor is een beheerplan opgesteld dat op onderdelen inmiddels door Nederland en Caribisch Nederland tot uitvoering is gebracht. Het streven is om dit zo snel mogelijk met Aruba en Curacao gezamenlijk te doen. Ook op andere aspecten van natuurbeleid zal de samenwerking gezocht worden.

### Regionale samenwerking

Naast de participatie in formele regionale verdragen, streeft Nederland naar samenwerking met naburige landen, zoals Frankrijk, Saint Kitts en Nevis, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, de Dominicaanse Republiek en Venezuela. In het bijzonder zal Nederland samen met Frankrijk, de Verenigde Staten en de Dominicaanse Republiek en andere buurlanden in het Caribisch gebied een partnerschap aangaan voor onderzoek naar en behoud van zeezoogdiersoorten en haaien die voorkomen in de gezamenlijke wateren. In het kader van dit partnerschap is het streven naar aanwijzing van een reservaat voor zeezoogdieren in wateren van de Nederlandse Cariben.

### Europese initiatieven

De afgelopen jaren heeft de EU blij gegeven van een steeds groter bewustzijn van de natuur in de overzeese en ultra-perifere gebiedsdelen van Europa. De mogelijkheden voor meer samenwerking met EU zullen worden onderzocht.







# D | Middelen

## 1 Rijk

De Minister van Economische Zaken heeft jaarlijks circa € 1,1 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van haar taken voor natuurbehoud in Caribisch Nederland. Dit is inclusief de middelen die beschikbaar zijn voor onderzoek, monitoring en rapportage (€0,5 mln.) en voor uitvoering van taken die het Rijk heeft op het terrein van landbouw en visserij.

Het Openbaar lichaam ontvangt jaarlijkse een bijdrage uit het BES-fonds, bedoeld voor de uitvoering van zijn taken waaronder natuurbeheer. De kosten voor de uitvoering van natuurbeheer zijn geschat op minimaal € 0,8 miljoen per jaar. Het Openbaar lichaam beslist zelfstandig over de besteding van de middelen vanuit het BES fonds.

De natuurorganisatie Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA) ontvangt jaarlijks een bedrag van € 1 miljoen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), waarvan € 750.000 wordt gebruikt voor het opbouwen van een fonds voor natuurbeheer voor de Nederlandse Cariben en € 250.000 voor de directe ondersteuning van natuurbehoud.

## Natuurprojecten

In februari 2013 is door de Rijksoverheid eenmalig een bedrag van € 7,5 miljoen toegezegd voor natuurprojecten in Caribisch Nederland. De concrete projecten zijn nodig om achterstallig onderhoud van de natuur op korte termijn in te halen. De projecten zullen in de periode 2013-2016 uitgevoerd worden.

Het Openbaar lichaam van de eilanden is gevraagd concrete projecten aan te dragen, met de volgende thema's:

- behoud van koraal, met name door erosiepreventie;
- duurzaam gebruik van de natuur, bijvoorbeeld door toegang tot natuurgebieden te verbeteren en/of
- de synergie tussen natuur, grondgebruik (landbouw) en toerisme te verbeteren.

Uitgangspunt voor de verdeling van de middelen is de efficiënte en effectieve uitvoering van projecten, rekening houdend met de pondsgewijze methode voor verdeling tussen de eilanden.

Voor de financiering, uitvoering en verdeling van verantwoordelijkheden tussen de Rijksoverheid (ministerie EZ) en bestuurscolleges zal een Regeling worden opgesteld in het kader van de Wet financiën BES.

De Rijksoverheid (ministerie van Economische Zaken) is verantwoordelijk voor de besluitvorming, financiering, monitoring en bevordering van de projecten. De bestuurscolleges zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, indiening en implementatie van de projecten.

## 2 Lokaal

Het merendeel van de middelen die beschikbaar zijn voor het beheer van de natuur in Caribisch Nederland wordt gegenereerd door gebruiksbelasting. De opbrengst daarvan verschilt sterk per eiland. Op Bonaire wordt 85% van het nationaal park inkomen gegenereerd door gebruikersbelasting, op Saba 53% en op St. Eustatius 14%. Deze verschillen worden veroorzaakt doordat St. Eustatius en in mindere mate Saba minder toeristen trekken dan Bonaire. Een deel van de exploitatiekosten van de wettelijk aangewezen beschermde gebieden van de eilanden wordt gedekt door subsidies van de bestuurscolleges (Bonaire 4%, Saba 17%, St. Eustatius 48%). Het Rijk zal samen met de eilandelijke overheden en lokale stakeholders aanbevelingen een verkenning uitvoeren en aanbevelingen doen voor een duurzame financiële toekomst voor de Nationale Parken.

### 3 Donaties

Ook wordt financiële steun gegenereerd door de natuurbeschermingsorganisaties in de Nederlandse Cariben, uit private fondsen zoals de Nationale Postcode Loterij, het Wereld Natuur Fonds (WNF) en Vogelbescherming Nederland.





# E | Strategie, doelen en acties

## 1 Mainstreamen

Mainstreamen zorgt er voor dat de doelstellingen van natuurbehoud en duurzaam gebruik worden geïntegreerd in alle overheidssectoren.

De natuur in Caribisch Nederland vormt een integraal onderdeel van het eiland en is daarmee verbonden met de sociale en economische sectoren van de maatschappij.

De activiteiten van al deze sectoren zijn niet alleen van invloed op de biodiversiteit, maar ook afhankelijk van een reeks goederen en diensten die geproduceerd worden door biologisch productieve ecosystemen. Sectoren zoals economie, ontwikkeling, onderwijs, gezondheid, welzijn, sport, kunst en cultuur zullen substantieel profiteren van een betere integratie van natuurbehoud in hun planning en denkwijze.

## 2 Natuurbeheer

### 2.1 Organisatie

Voor een succesvolle duurzame bescherming van de natuur binnen beschermde gebieden, zijn de volgende voorwaarden noodzakelijk:

- duidelijk afgebakende doelen en doelstellingen inclusief beheerplannen;
- afgestemde onderzoeks- en monitoringprogramma's;

- actieve communicatie, voorlichting en bewustzijnsprogramma's;
- ondersteuning door wetgeving en beleid;
- betrokkenheid van de gemeenschap.

### 2.2 Beschermde gebieden

De aanwijzing en wettelijke bescherming van natuurgebieden is een recht van de Eilandraad van elk eiland. De eilanden beslissen zelf welke delen beschermd moeten worden. Zij moeten zich daarbij laten leiden door de criteria die zijn vastgesteld in verschillende internationale overeenkomsten, zoals SPAW, Ramsar en CBD. Het is van belang dat er een geheel aan beschermde gebieden komt, met specifieke typen van beheer om de biologische diversiteit te behouden, waarbij rekening wordt gehouden met de manier waarop de gebieden onderling verbonden zijn en wordt voorkomen dat soorten geïsoleerd raken in gebieden die te klein zijn om te overleven. Hieronder komen de verschillende soorten beschermde gebieden aan de orde, overeenkomstig internationale of regionale overeenkomsten of nationale of lokale aanwijzing.

#### Internationaal beschermde gebieden

##### Werelderfgoedlocaties

Op verzoek van Saba, Bonaire en Curaçao heeft Nederland in 2011 drie mogelijke locaties in de Nederlandse Cariben opgenomen op zijn voorlopige lijst van elf locaties die de komende vijftien jaar kunnen worden voorgedragen aan het Werelderfgoedcomité (WHC) voor inschrijving als werelderfgoed. Het gaat om het plantagegebied van West-Curaçao, het Bonaire Marine Park en het eiland Saba. Voor alle locaties op de voorlopige lijst zullen tussen 2011 en 2014 vergelijkbare analyses worden uitgevoerd. Op basis daarvan zal een besluit worden genomen over het al dan niet doorzetten van de voordracht en de volgorde van de voordrachten. De definitieve nominatie van de locaties hangt af van de naleving van de UNESCO-criteria, de capaciteit van het eiland om een effectief beheer en behoud te garanderen, en de lokale steun van eilandbesturen en de bevolking voor behoud en nominatie. Voor elke locatie die daadwerkelijk wordt voorgedragen, moet een uitgebreid nominatiedossier worden opgemaakt. Het is de verantwoordelijkheid van elk van de betreffende eilanden om dat nominatiedossier op te stellen. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) coördineert en het Ministerie van Economische zaken faciliteert hierbij.

##### Ramsar-locaties

Op Bonaire zijn vijf Ramsar-locaties aangewezen: Slagbaai, Gotomeer, Klein Bonaire, Pekelmeer en Lac. Omdat de eilanden zelf besluiten welk gebied ze willen aanwijzen als beschermd gebied, conform de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES, zijn ze ook zelf verantwoordelijk voor het beheer van het gebied volgens de normen waaronder het internationaal is ingeschreven. Indien een eiland echter niet in staat is aan die eisen te voldoen, kan het de Minister om hulp vragen.



Het ministerie van Economische Zaken zal steun verlenen bij de evaluatie van het beheer van de verschillende Ramsar-locaties op Bonaire, en waar nodig helpen bij de ontwikkeling van beheerplannen en de uitvoering daarvan. Het ministerie zal ook zoeken naar manieren om de bestaande Ramsar-gebieden beter te profileren en met de eilanden te evalueren of er specifieke regelgeving nodig is om te voldoen aan de Ramsar.

In de Nederlandse Cariben zijn ook Ramsar gebieden op Aruba en Curacao. De Ramsar Conventie eist tevens dat elke lidstaat een inventaris opmaakt van al zijn watergebieden. Dit is voor de Nederlandse Caribische eilanden nog nooit uitgevoerd, en zal voor Caribisch Nederland worden gedaan binnen het kader van dit beleidsplan.

#### SPAW-gebieden

De criteria en de procedure voor plaatsing op de lijst van Speciaal Beschermd Gebieden onder het SPAW-protocol zijn nog maar kort geleden door de partijen vastgesteld. Op dit moment zijn The Quill/Boven National Park, het Statia Marine Park en het Bonaire National Marine Park op de lijst opgenomen. Eventuele andere beschermde gebieden die gedurende deze planperiode de status van Nationaal Park krijgen, zullen ook worden voorgedragen.

#### Nationaal beschermde gebieden

##### Exclusieve Economische Zone (EEZ)

Op grond van de United Nations Convention of the Law Of the Sea (UNCLOS, 1982) is een Exclusieve Economische Zone (EEZ) een maritieme zone ten aanzien waarvan een staat over bijzondere rechten beschikt voor het verkennen en gebruiken van mariene bronnen. De vaststelling van de grenzen van een EEZ in de Nederlandse Cariben is de verantwoordelijkheid van het Koninkrijk en heeft in juni 2010 plaatsgevonden. Het beheer van de EEZ kan door het Koninkrijk worden overgedragen aan de afzonderlijke eilanden of landen (Besluit grenzen exclusieve economische zone van Aruba en de Nederlandse Antillen, Stb. 2010, 277).

Om dit grote zeegebied effectief te beheren is in overleg met elk van de landen van het Koninkrijk een EEZ beheerplan ontwikkeld, getiteld 'Management Plan for the natural resources of the EEZ of the Dutch Caribbean' (IMARES, 2010). Tussen Aruba, Curaçao, St. Maarten, Nederland, Bonaire, Saba, en Sint Eustatius is een overeenkomst opgesteld voor de uitvoering van dit plan. Hiervoor is een commissie voor mariene biodiversiteit en visserij (EEZ-commissie) ingesteld. Dit plan omvat niet alleen de EEZ wateren, maar ook de territoriale wateren buiten de grenzen van de mariene parken rondom de eilanden. Het Rijk zal:

- de implementatie van het EEZ beheerplan voor de natuurlijke hulpbronnen van de EEZ voor de Nederlandse Cariben te coördineren;
- een actief beheer van de EEZ voor de Nederlandse Cariben garanderen door gemeenschappelijke en onderling afgestemde beleidslijnen te ontwikkelen;

- zorgdragen voor voortdurende betrokkenheid van belanghebbenden bij de ontwikkeling en implementatie van het beheerplan;
- een geïntegreerd onderzoeks- en monitoringplan ontwikkelen, in samenwerking met de partners van het EEZ-commissie, op basis van internationale en nationale verplichtingen, de verschillende competenties van ondertekenende en wederpartijen, en de mogelijkheden van het gebruik van lokale capaciteit.

##### Reservaat voor zeezoogdieren

Een van de actiepunten die in het EEZ beheerplan voor de Caribische wateren van het Koninkrijk der Nederlanden is overeengekomen, is de aanwijzing van deze EEZ-wateren als een reservaat voor zeezoogdieren, in nauwe samenwerking met vergelijkbare initiatieven van omliggende landen, zoals het Franse 'Agoa'-reservaat.:

Om een goed beheerd reservaat voor zeezoogdieren in te richten, committeert het ministerie van Economische Zaken zich aan de volgende actiepunten:

- zorgen voor wettelijke aanwijzing van de EEZ als Reservaat voor Zeezoogdieren; vaststellen van wettelijke richtlijnen voor interactie met walvisachtigen (bijvoorbeeld walvissen kijken);
- instellen van samenwerkingsrelaties met zusterreservaten in de regio (Frankrijk, Verenigde Staten, Dominicaanse Republiek), (bijv. In de vorm van een regionaal gegevensnetwerk voor strandingen en observaties).
- uitvoeren van kwantitatieve onderzoeken van de uitgangssituatie wat betreft de verspreiding en dichtheden van walvisachtigen, en evaluatie van bronnen van mogelijk schadelijke geluiden en risico's van botsingen met schepen; vijfjaarlijkse evaluaties van het beheer om de status van de zeezoogdieren en de vorderingen van het behoud te evalueren;
- ontwikkelen van actieplannen voor bepaalde soorten (bijv. bultruggen).

##### Nationale parken

In Caribisch Nederland zijn onderstaande nationale parken aangewezen:

Bonaire:

- Bonaire National Marine Park

Saba:

- Saba National Marine Park
- Saba Bank National Park

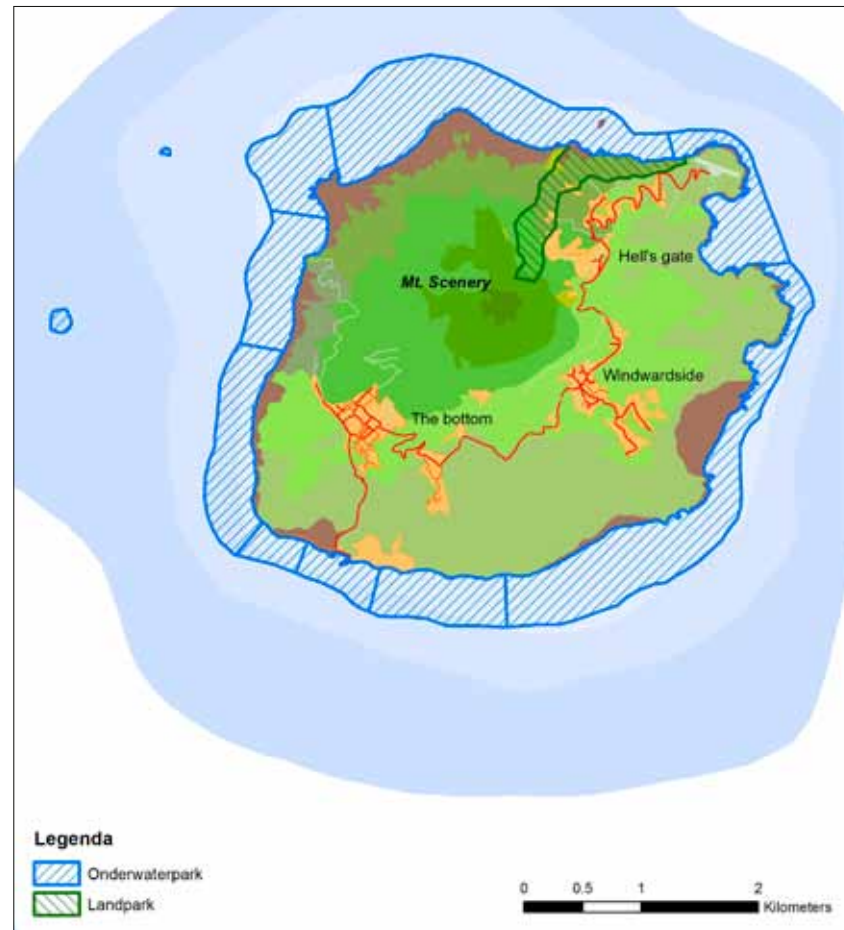
Sint Eustatius:

- St. Eustatius National Marine Park
- St. Eustatius Quill/Boven National Park

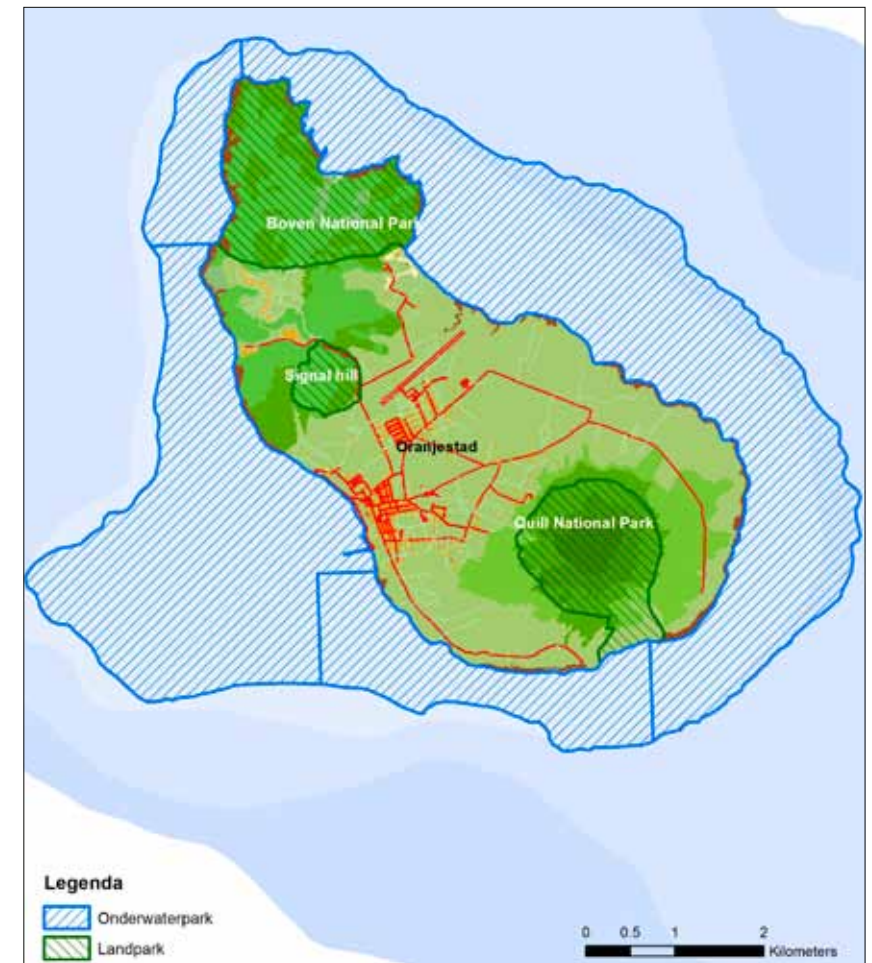
Het beheer van deze Nationale Parken is gebaseerd op beheerplannen die zijn geschreven aan de hand van een model dat is ontwikkeld door DCNA, en dat getoetst is door de World Commission on Protected Areas (WCPA).

**Lokaal beschermde gebieden**

De volgende kaarten tonen de locaties van de vastgestelde beschermde gebieden op de eilanden van de Nederlandse Cariben.



Saba



Sint Eustatius



Bonaire

### 2.3 Beschermde soorten

In totaal 51 van de op de eilanden voorkomende soorten staan op de rode lijst van meer of minder bedreigde soorten van de IUCN, als 'ernstig bedreigd' (CR), 'bedreigd' (EN) of 'kwetsbaar' (VU). Deze lijst wordt op grote schaal erkend als de meest uitgebreide en objectieve mondiale aanpak voor het evalueren van de beschermingsstatus van plant- en diersoorten, op basis van strenge wetenschappelijke criteria. Zij vormt de basis voor het in kaart brengen van soorten die bescherming behoeven, zowel lokaal als internationaal, wanneer soorten in meer dan één land voorkomen.

#### Internationaal beschermde soorten

Soorten die in meer dan één land voorkomen en overal bedreigd worden, worden beschermd door internationale overeenkomsten zoals CITES (Conventie over Internationale Handel in Bedreigde Soorten), de Inter-Amerikaanse Conventie voor de bescherming en het behoud van zeeschildpadden, de Conventie voor de bescherming van Migrerende Soorten (CMS) en het regionale SPAW-protocol inzake speciaal beschermde gebieden en in de natuur levende dieren en planten. De soorten die door deze internationale overeenkomsten genoemd worden, moeten worden beschermd, gewoonlijk volgens specifieke, in de desbetreffende Conventie genoemde maatregelen. Bijlage 2 geeft een lijst van die soorten voor zover zij voorkomen op de eilanden van Caribisch Nederland, hun status op de rode lijst van de IUCN, en de specifieke beschermingsstatus op grond van de verschillende conventies.

#### Rode lijsten van de eilanden

Sommige soorten die elders niet als bedreigd worden beschouwd, kunnen lokaal op een van de eilanden wel bedreigd zijn. Het is aan elk eiland die soorten in kaart te brengen en besluiten te nemen over maatregelen om hen te beschermen, en zo doende een rode lijst specifiek voor het betreffende eiland te maken. Het in kaart brengen van die soorten is noodzakelijk om de biodiversiteit van het eiland doeltreffend te beschermen en de minister zal het opstellen van dergelijke rode lijsten zo nodig ondersteunen.

### 2.4 Beheerinstrumenten

#### Eilandelijk natuurplan

Het openbaar lichaam van elk eiland stelt een natuurplan op. Het natuurplan dient een gedegen kader te bieden voor natuurbehoud.

De natuurplannen dienen naast kaarten met beschermde gebieden en doelstellingen van natuurbehoud, lijsten van beschermde soorten en een beheerplan voor de natuur buiten de beschermde gebieden te bevatten. Verder kunnen bijvoorbeeld de volgende onderwerpen in de plannen aan de orde komen:



- ontwikkeling van mitigatie-, herstel- en compensatierichtlijnen voor ruimtelijke ontwikkeling;
- Evalueren of het nodig is om huidige nationale en lokale wetgeving aan te passen.
- Een beleidsvoornemen voor integratie van de lokale natuur en het natuurbehoud in het lespakket van scholen;
- ontwikkeling van richtlijnen voor het creëren, gebruiken en beheren van groene gebieden en recreatiegebieden om het welzijn van de samenleving te verbeteren;
- het verstrekken van richtlijnen om de volksgezondheid en het sociale welzijn door middel van de natuur en natuurbehoud in de Cariben te optimaliseren, bijv. naar het wereldwijde 'Healthy Parks, Healthy People' model;
- het aanwijzen van minimaal 30% van de mariene beschermde gebieden als 'no take'-zones;
- ontwikkeling van richtlijnen voor het instellen van bufferzones en corridors om het beheer en behoud van wettelijk beschermde gebieden en gebieden met een hoge conservatiewaarde te optimaliseren;
- de aanpak van zaken betreffende pacht, eigendom en toegang die van invloed zijn op beschermde gebieden;
- het in kaart brengen van gebieden die niet als natuurgebied zijn aangewezen maar wel habitats en/of soorten met een hoge natuurwaarde kunnen bevatten;
- de ontwikkeling van een geïntegreerd plan om het natuurvoorlichtingsprogramma voor Caribisch Nederland te versterken;
- de ontwikkeling van richtlijnen om (mogelijke) dreiging van invasieve soorten aan te pakken;
- de ontwikkeling van richtlijnen en beheerplannen om ernstige antropogene bedreigingen voor de natuur aan te pakken, gericht op wettelijk beschermde gebieden en soorten;
- de evaluatie en aanpak van zaken omtrent handhavingscapaciteit op de eilanden op het gebied van milieu- en natuurwetgeving;
- Beheerplannen voor beschermde gebieden. De meeste parken in Caribisch Nederland beschikken over beheerplannen. Waar geen beheerplan, moeten beheerplannen ontwikkeld worden, evenals de capaciteit om uitvoering van beheerplannen mogelijk te maken. Het eilandbestuur is samen met de beherende NGO verantwoordelijk voor het beheerplan.

#### Beheerplannen voor beschermde soorten

Internationaal beschermde soorten moeten worden beheerd en gemonitord. NGO's die zich bezighouden met specifieke soorten, zoals de endemische Bonairiaanse papegaai, de 'lora' (Echo en Fundashon 'Salba nos Lora') of zeeschildpadden (Sea Turtle Conservation Bonaire) hebben daar een rol in. Wanneer bedreigde soorten in de beschermde gebieden voorkomen, wordt daarmee rekening gehouden bij het beheer. Het is daarbij van belang dat de verschillende organisaties goed samenwerken en communiceren, zowel onderling als met het bestuurscollege. Indien nodig kunnen door betrokken partijen beheerplannen

worden opgesteld voor deze soorten. Het Ministerie van Economische zaken zal dit waar nodig stimuleren en faciliteren.

#### Onderzoek en monitoring

Onderzoek en monitoring zijn essentiële componenten van het beheer van beschermde gebieden. Ze verschaffen informatie die relevant is voor het beheer en geven inzicht in de biodiversiteit, het functioneren van ecosystemen, het succes van beheeracties en de sociale en economische relaties tussen mens en natuur. Een gemeenschappelijke onderzoeksagenda met helder gedefinieerde doelstellingen, betrokkenheid van belanghebbenden, communicatie, en evaluatie- en feedback mechanisme zal worden opgesteld.

#### Communicatie, voorlichting en bewustzijn

Het beheer van beschermde gebieden is alleen mogelijk als mensen daar nu en in de toekomst de noodzaak van inzien. Mensen profiteren van het behoud van de natuur om hen heen en als zij zich bewust zijn en kennis hebben van de natuur en haar voordelen, raken ze gemotiveerd om het behoud en een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen te bevorderen en steunen. Een geïntegreerd plan om de voorlichting over de natuur te verbeteren en een communicatiestrategie om het Nederlandse publiek, de eilandbewoners, belanghebbenden, beleidsmakers en bezoekers te informeren over de waarde en kwetsbaarheid van de natuur op de eilanden zal worden opgesteld.

#### Herstel

Hoewel de meeste natuurlijke ecosystemen in Caribisch Nederland volledig zelfvoorzienend zijn, zijn vele ervan inmiddels uitgeput en hebben de meeste de afgelopen eeuwen grote veranderingen ondergaan.

Er zullen criteria ontwikkeld worden om de behoefte aan ecosysteemverbetering en/of -herstel te evalueren.

## 3 Strategische doelen en acties

### 3.1 Mainstreamen van natuurbeheer

*Zorgen dat de doelstellingen van natuurbehoud en duurzaam gebruik worden geïntegreerd in alle sectoren van de maatschappij.*

#### Internationale zaken:

- S1 Internationale samenwerking bevorderen door actief te participeren in internationale, regionale en bilaterale initiatieven met betrekking tot natuurbehoud.
- S2 Samenwerking met Aruba, Curaçao en St. Maarten op het terrein van natuurbeleid bevorderen, bijvoorbeeld door implementatie van het protocol voor samenwerking met Aruba en de ontwikkeling van vergelijkbare samenwerking met Curaçao en St. Maarten.

- S3 Internationale samenwerking en afspraken voor gemeenschappelijke beleidslijnen op het gebied van beheer bevorderen met landen en territoria grenzend aan de Exclusieve Economische Zone.
- S4 De steun voor de natuur integreren in het beleid en de actieplannen van de Kustwacht van het Koninkrijk in de Cariben.
- S5 Opname van alle beschermde gebieden in Caribisch Nederland op de SPAW protocol lijst met beschermde gebieden.

**Economische zaken:**

- S6 De financiële instrumenten die beschikbaar zijn voor de financiering van natuurbehoud in Caribisch Nederland evalueren en aanbevelingen doen gericht op het garanderen van een duurzame financiële toekomst.
- S7 Criteria ontwikkelen voor de Nationale Parken betreffende aanwijzing, goed bestuur en verslaglegging.
- S8 Aanwijzen van beschermde gebieden in Caribisch Nederland als Nationaal Park.
- S9 Richtlijnen en initiatieven ontwikkelen voor innovatie op het gebied van duurzame ontwikkeling en duurzaam leven met betrekking tot Caribisch Nederland met een positief effect voor natuur.
- S10 Richtlijnen ontwikkelen en uitvoeren inzake duurzaam gebruik biodiversiteit, op basis van internationale overeenkomsten (CBD-Access and Benefit Sharing).
- S11 Relevante richtlijnen en best practices voor duurzame landbouw bevorderen.
- S12 Relevante richtlijnen en beste practices voor duurzame visserij bevorderen.
- S13 Een commissie instellen voor natuurbeheer die de Minister en de bestuurscolleges moet adviseren over maatregelen die relevant zijn voor de uitvoering van dit Natuurbeleidsplan en de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES.

**Juridische zaken:**

- S14 Beoordeling en evaluatie van huidige nationale en lokale wetgeving inzake natuurbehoud, met als doel het vaststellen van:
  - 1 tekortkomingen en obstakels voor een doeltreffende naleving van internationale verplichtingen inzake natuurbehoud voor internationaal beschermde soorten en habitats;
  - 2 aanpassingen en toevoegingen, noodzakelijk voor het realiseren van de doelen die zijn vastgesteld in het nationale natuurbeleidsplan en de natuurplannen van de eilanden.
- S15 Mogelijkheden voor synergie zoeken tussen de realisatie van doelstellingen in het kader van natuurbehoud en overheidsbeleid inzake ruimtelijke ordening, milieu- en maritiem beheer, bijvoorbeeld door effectief en efficiënt gebruik van wetgevingsinstrumenten inzake die beleidsterreinen.
- S16 De implementatie van het SPAW protocol evalueren en beoordelen.
- S17 De implementatie garanderen van CITES-regelgeving, zoals genoemd in de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming BES en nationale regelgeving inzake uitvoering van het CITES-verdrag (Regeling uitvoering CITES-verdrag).

### 3.2 Natuurbeheer

*Behoud van biodiversiteit wordt geoptimaliseerd door planning en beheer, gericht op de juiste gebieden en soorten.*

**Beheer van beschermde gebieden en beschermde soorten:**

- S18 Beheer van de EEZ afstemmen met de andere landen van het Koninkrijk.
- S19 EEZ-beheerplan implementeren met een focus op de Saba Bank.
- S20 Een reservaat voor zeezoogdieren en haaien instellen binnen de Exclusieve Economische Zone.
- S21 Actief beheer en bescherming van de Saba Bank verzekeren, als een bijzonder gevoelig zeegebied (PSSA) en natuurpark binnen de Exclusieve Economische Zone.
- S22 Een instrument voor mariene ruimtelijke ordening ontwikkelen voor het beheer van de EEZ-wateren, in het kader van het gezamenlijke beheer van de EEZ.
- S23 Het beheer van de Ramsar-locaties evalueren en een inventarisatie maken van alle watergebieden in Caribisch Nederland.

**Onderzoek en monitoring:**

- S24 Een monitoringstrategie biodiversiteit ontwikkelen en implementeren, met inbegrip van het instellen van een passend systeem voor bestuur, betrokkenheid van belanghebbenden, communicatie en outreach voor Caribisch Nederland.
- S25 Brede analyses verrichten van bedreigingen voor de natuur op de eilanden, aan de hand waarvan de monitoringfocus wordt gekozen.
- S26 Een database met informatie over biodiversiteit ontwikkelen en vullen voor Caribisch Nederland.
- S27 Een gemeenschappelijke onderzoeksagenda voor Caribisch Nederland ontwikkelen.
- S28 Als onderdeel van de in te stellen natuurcommissie coördinatie van onderzoek, monitoring en gegevensbeheer inzake biodiversiteit het organiseren van de outreach.
- S29 De uitgangssituatie (natuurwetenschappelijk en biologisch) van de Saba Bank in kaart brengen ten behoeve van monitoring en rapportage.
- S30 De uitgangssituatie (biologisch) van Nationale Parken en beschermde gebieden grondig in kaart brengen ten behoeve van monitoring en rapportage.

**Communicatie, voorlichting en bewustzijn:**

- S31 Een communicatiestrategie ontwikkelen en implementeren om het Nederlandse publiek, de eilandbewoners, belanghebbenden, beleidsmakers en bezoekers te informeren over de waarde en kwetsbaarheid van de natuur op de eilanden.

**Herstel en/of verbetering van gedegradeerde systemen:**

- S32 Criteria ontwikkelen om te evalueren wanneer verbetering en/of herstel van ecosystemen nodig is.

# Bijlagen |





## Bijlage 1 | Internationaal beschermde soorten

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<b>PLANTS</b>							
All Cactaceae	All Cacti		Alle cactussen				II
All Orchidaceae	All Orchids	orkidea	orchideeen				II
Syringodium filiforme (= Cymodocea manitorum)	Manatee grass		zeegras	LC	3		
Thalassia testudinum	Turtlegrass	yerba di kaña	zeegras	LC	3		
Halophila baillonis (= aschersonii)	Tapegrass		zeegras	VU	3		
Halophila decipiens	Tapegrass		zeegras	LC	3		
Halophila engelmannii	Tapegrass		zeegras	NT	3		
Ruppia maritima	Wigeongrass		snavelruppia	LC	3		
Rhizophora mangle	Red mangrove	mangel tam	Rode mangrove	LC	3		
Avicennia germinans (= nitida)	Black mangrove	mangel blanku	Zwarte mangrove	LC	3		
Laguncularia racemosa	White mangrove	mangel blanku	Witte mangrove	LC	3		
Conocarpus erecta	Buttonwood	mangel blanku		LC	3		
Guaiacum officinale	Common lignum vitae	wayaká	Pokhout	EN	3		II
Guaiacum sanctum	Hollywood lignum vitae	wayaká shimaron	Pokhout	EN			II
Nectandra krugii	Black sweet wood			EN			

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
Swietenia mahagoni	West Indian mahogany		West-indische mahonie	EN			
Zanthoxylum flavum	West Indian Satinwood	kalabari		VU			
<b>CORALS</b>							
All Milleporidae	All Fire corals		brandkoralen		3		II
All Stylasteridae	All Lace corals		kantkoralen		3		II
All Antipatharia	All Black corals		Zwart koralen		3		II
All Gorgonacea	All Gorgonians		hoornkoralen		3		
All Scleractinia	All Hard corals		steenkorale		3		II
Acropora palmata	Elkhorn coral		Elandgewei-koraal	CR	3		II
Acropora cervicornis	Staghorn coral		Hertshoorn-kokraal	CR	3		II
Agaricia lamarcki	Lamarck's Sheet coral		Lamarck's plaatkoraal	VU	3		II
Agaricia tenuifolia	Thin Leaf Lettuce Coral		Dun bladkoraal	NT	3		II
Dendrogyra cylindrus	Pillar coral		Pilaarkoraal	VU	3		II
Dichocoenia stokesi	Elliptical star coral		Elliptisch sterkoraal	VU	3		II
Montastrea franksi	Bumpy star coral		Bobbelig sterkoraal	VU	3		II
Montastrea annularis	Head star coral		Kinderhoofdjes-koraal	EN	3		II
Montastrea faveolata	Boulder starcoral		Pagodekoraal	EN	3		II
<b>CORALS</b>							
Mycetophyllia ferox	Rough cactus coral		Ruw cactuskoraal	VU	3		II
Millepora striata	Bladed box firecoral		Brandkoraal	VU	3		II

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<i>Oculina varicosa</i>	Large ivory coral		Ivoorkoraal	VU	3		II
<b>OTHER INVERTEBRATES</b>							
<i>Strombus gigas</i>	Queen Conch	karkó	Kroonslak	–	3		II
<i>Typhlatya monae</i>	Mona cave shrimp		Mona grottengarnaal	VU			
<i>Panulirus argus</i>	Caribbean Spiny Lobster	kref	Caribische langoest	DD	3		
<b>FISHES</b>							
<i>Pristis pectinata</i>	Wide Sawfish		zaagvis	EN			I
<i>Manta birostris</i>	Manta Ray	manta	reuzenmanta	VU		1,2	II
<i>Aetobatus narinari</i>	Spotted Eagle Ray	chuchu aguila	Gevlekte adelaarsrog	NT			
<i>Rhincodon typus</i>	Whale shark	tribon bayena	Walvishaai	VU		2	II
<i>Carcharodon carcharias</i>	Great White Shark		Witte haai	VU		1, 2	II
<i>Alopias vulpinus</i>	Thresher shark		Voshaai	VU			
<i>Isurus oxyrinchus</i>	Shortfin mako	tribon mulá	Kortvin makreelhaai	VU		2	
<i>Isurus paucus</i>	Longfin mako		Langvin makreelhaai	VU		2	
<i>Sphyrna mokarran</i>	Great hammerhead shark	tribon martin	Grote Hamerhaai	EN			II
<i>Sphyrna lewini</i>	Scalloped hammerhead	Tribon martin	Geschulpte hamerhaai	EN			II
<i>Sphyrna zigaena</i>	Smooth hammerhead	Tribon martin	Gladde hamerhaai	VU			II
<i>Carcharhinus longimanus</i>	Oceanic whitetip shark		Witpunthaai	VU			II
<i>Carcharhinus perezi</i>	Caribbean Reef Shark		Caribische rifhaai	NT			
<i>Hippocampus reidi</i>	Slender Seahorse	Kabai di awa	zeepaardje	DD			II

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<i>Hippocampus erectus</i>	Lined Seahorse	Kabai di awa	zeepaardje	VU			II
<i>Dermatolepis inermis</i>	Marble grouper	hokfes pretu	Gemarmerde zeebaars	NT			
<i>Epinephelus flavolimbatus</i>	Yellowedge grouper			VU			
<i>Epinephelus itajara</i>	Goliath grouper	djukfes	Reuzenzeebaars	CR			
<i>Epinephelus morio</i>	Red Grouper		Rode Zeebaars	NT			
<i>Epinephelus niveatus</i>	Snowy grouper/ spotted grouper		Gevlekte zeebaars	VU			
<i>Epinephelus striatus</i>	Nassau grouper	jakupepu	Nassaubaars	EN			
<i>Balistes vetula</i>	Queen triggerfish	psihi porko rab'i gai	Koningin Trekkervis	VU			
<i>Lachnolaimus maximus</i>	Hogfish		Zwijnsvis	VU			
<i>Lutjanus analis</i>	Mutton snapper		Schaapssnapper	VU			
<i>Lutjanus cyanopterus</i>	Cubera snapper		Cubera Snapper	VU			
<i>Mycteroperca bonaci</i>	Black Grouper	Olito	Zwarte zeebaars	NT			
<i>Mycteroperca interstitialis</i>	Yellowmouth grouper		Geelbekbaars	VU			
<i>Mycteroperca venenosa</i>	Yellowfin Grouper	Olito	Geelvinbaars	NT			
<i>Pagrus pagrus</i>	Red porgy		Rode zeebrasem	EN			
<i>Scarus guacamaia</i>	Rainbow parrotfish		Regenboog papegaaivis	VU			
<i>Thunnus obesus</i>	Bigeye tuna	Buní	Grootoogtonijn	VU			
<i>Thunnus thynnus</i>	Atlantic Bluefin Tuna	Buní	Blauwintonijn	EN			
<i>Thunnus alalunga</i>	Albacore Tuna	Buní	Witte tonijn	NT			
<i>Thunnus albacares</i>	Yellowfin Tuna	Buní	Geelvintonijn	NT			

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<b>MAMMALS</b>							
<i>Marine mammals</i>							
All Cetaceans			Alle walvis-achtigen		2		II
<i>Tursiops truncatus</i>	Bottlenose Dolphin	Tonú	Tuimelaar	LC	2		II
<i>Lagenodelphis hosei</i>	Fraser's Dolphin		Sarawakdolfijn	LC	2		II
<i>Delphinus delphis</i>	Common Dolphin	Tonú	Gewone dolfijn	LC	2		II
<i>Stenella attenuata</i>	Pantropical Spotted Dolphin	Tonú	Slanke dolfijn	LC	2		II
<i>Stenella frontalis</i>	Atlantic Spotted Dolphin		Atlantische vlek dolfijn	DD	2		II
<i>Stenella longirostris</i>	Spinner Dolphin	Toniwa	Langsnuiddolfijn	DD	2		II
<i>Stenella coeruleoalba</i>	Striped Dolphin		Gestreepte dolfijn	LC	2		II
<i>Stenella clymene</i>	Clymene Dolphin		Clymenedolfijn	DD	2		II
<i>Grampus griseus</i>	Risso's Dolphin/ Grey Dolphin		Gramper	LC	2		II
<i>Ziphius cavirostris</i>	Cuvier's Whale		Dolfijn van Cuvier	LC	2		II
<i>Mesoplodon europaeus</i>	Gervais's Beaked Whale		Spitssnuiddolfijn van Gervais	DD	2		II
<i>Pseudorca crassidens</i>	False Killer Whale		Zwarte zwaardwalvis	DD	2		II
<i>Orcinus orca</i>	Orca - Killer Whale		Orka	DD	2	2	II
<i>Kogia breviceps</i>	Pygmy Sperm Whale		Dwergpotvis	DD	2		II
<i>Kogia simus</i>	Dwarf Sperm Whale		Kleinste potvis	DD	2		II
<i>Peponocephala electra</i>	Melon-headed Whale		Witlipdolfijn	LC	2		II

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<i>Globicephala macrorhynchus</i>	Shortfin Pilot Whale	Kabe'i keshi	Indische Griend	DD	2		II
<i>Balaenoptera physalus</i>	Fin whale	bayena	Gewone vinvis	EN	2	1	I
<i>Balaenoptera borealis</i>	Coalfish whale	bayena	Noordse vinvis	EN	2	1	I
<i>Balaenoptera edeni</i>	Bryde's Whale	topo	Edens vinvis	DD	2	2	I
<i>Balaenoptera musculus</i>	Blue whale	bayena	Blauwe vinvis	EN	2	1	I
<i>Megaptera novaeangliae</i>	Humpback whale	bayena	Bultrugwalvis	VU	2	1	I
<i>Physeter macrocephalus</i>	Sperm whale	kachalote	Potvis	VU	2	1	I
<i>Trichechus manatus</i>	West-indian manatee		Westindische zeekoe	VU	2		I
<b>RODENTIA</b>							
<i>Calomys hummelincki</i>	Hummelinck's vesper mouse		Hummelinck's Vesper Muis	VU			
<b>BATS</b>							
<i>Leptonycteris curasoae</i>	Lesser long-nosed bat		Curaçaose bladneusvleermuis	VU			
<i>Tadarida brasiliensis</i>	Mexican free-tailed bat		Guanovleermuis	LC	2	1	
<b>BIRDS</b>							
<i>Sarkidiornis melanotos</i>	Comb Duck		Knobbeleend	LC		2	II
<i>Buteo albicaudatus</i>	White-tailed Hawk	Falki	Witstaartbuizerd	LC			II
<i>Buteo jamaicensis</i>	Red-tailed Hawk		Roodstaart-buizerd	LC			II
<i>Pandion haliaetus</i>	Osprey	Gabilan piskadó	Visarend	LC		2	II
<i>Caracara cheriway</i>	Northern Caracara	Warawara	Caracara	LC	2		II



	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<i>Falco peregrinus</i>	Peregrine Falcon		Slechtvalk	LC	2	2	I
<i>Falco sparverius</i>	American Kestrel	Kinikini	Amerikaanse torenvalk	LC		2	II
<i>Falco columbarius</i>	Merlin	Kinikini grandí	Smelleken	LC		2	II
<i>Tyto alba</i>	Barn Owl	Palabrua	Kerkuil	LC			II
<i>Chrysolampis mosquitos</i>	Ruby-topaz Hummingbird	Blenchi tornasol	Rode kolibrie	LC			II
<i>Chorostilbon mellisugus</i>	Blue-tailed Emerald	Blenchi	Groene kolibrie	-			II
<i>Eulampis jugularis</i>	Purple-throated Carib		Granaatkolibrie	LC			II
<i>Sericotes holocericeus</i>	Green-throated Carib		Groenkeel-kolibrie	-			II
<i>Orthorhyncus cristatus</i>	Antillean Crested Hummingbird		Antilliaanse Kuifkolibrie	LC			II
<i>Cinlocerthia ruficauda</i>	Brown Trembler		Sidderspotlijster	LC	2		
<i>Aratinga pertinax</i>	Brown-throated Conure	Prikichi	West-indische parkiet	LC			II
<i>Amazona barbadensis</i>	Yellow-shouldered amazon	Iora	Geelvleugel-amazone	VU	2		I
<i>Charadrius melodus</i>	Piping Plover		Dwergplevier	NT	2		
<i>Contopus cooperi</i>	Olive-sided Flycatcher		Sparrenpiewie	NT			
<i>Dendrocygna arborea</i>	West Indian whistling duck	patu	West-Indische Fluiteend	VU	3	2	
<i>Dendrocygna bicolor</i>	Fulvous Whistling-duck	patu	Rosse fluiteend	LC	3	2	
<i>Dendroica cerulea</i>	Cerulean warbler		Azuurblauwe Zanger	VU			
<i>Fulica caribaea</i>	Caribbean Coot		Caribische meerkoet	NT			

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<i>Phoenicopterus ruber</i>	Flamingo	Chogogo	Caribische Flamingo	LC	3	2	II
<i>Pterodroma hasitata</i>	Black-capped petrel		Zwartkapstormvogel	EN			
<i>Puffinus lherminieri</i>	Audubon's Shearwater	Wedrego	Audubon's pijlstormvogel	LC	2		
<i>Pelecanus occidentalis</i>	Pelican		Bruine Pelikaan	LC	2		
<i>Sterna antillarum antillarum</i>	Least Tern		Dwergstern	LC			
<i>Sterna dougallii dougallii</i>	Roseate Tern		Dougalls stern	LC	2	2	
<b>REPTILES</b>							
<i>Snakes</i>							
<i>Alsophis rijersmai</i>	Leeward islands racer		grasslang	EN			
<i>Alsophis rufiventrus</i>	Red-bellied racer		Roodbuik grasslang	EN			
<i>Iguanas</i>							
<i>Iguana delicatissima</i>	Lesser Antillean Iguana		Antillenleguaan	EN	3		II
<i>Iguana iguana</i>	Green Iguana	Yuana	Groene leguaan	-	3		II
<i>Sea turtles</i>							
<i>Chelonia mydas</i>	Green Turtle	tortuga blanku	soepschildpad	EN	2	2	I
<i>Eretmochelys imbricata</i>	Hawksbill Turtle	karèt	karetschildpad	CR	2	2	I
<i>Caretta caretta</i>	Loggerhead Turtle	kawama	onechte karetschildpad	EN	2	2	I
<i>Lepidochelys olivacea</i>	Olive Ridley	tortuga bastiá	Warana	EN	2	2	I
<i>Dermochelys coriacea</i>	Leatherback Turtle	drikil	lederschildpad	CR	2	2	I

	common name	lokale naam	Nederlandse naam	IUCN Category	SPA W Annex	CMS Annex	CITES Appendix
<b>INSECTS</b>							
<i>Daraus plexippus</i>	Monarch butterfly		Amerikaanse monarch	-		2	



## Bijlage 2 | Lijst van internationale verdragen

### Verdrag inzake biologische diversiteit

*The Convention on Biological Diversity; Brazilië, 5 juni 1992*

Doel is het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit, en het eerlijk en gelijkwaardig verdelen van de opbrengst en kennis van genetische bronnen.

### Verdrag voor internationale handel in bedreigde soorten (CITES)

*The Convention on International Trade of Endangered Species; Maart 1973, Washington, USA.*

Het CITES verdrag reguleert de handel in de soorten, zoals opgenomen in de 3 bijlagen bij de conventie. Regulering vindt plaats via een vergunningstelsel. De conventie en het vergunningstelsel zijn ook van toepassing op Caribisch Nederland.

### Verdrag van Ramsar voor wetlands

*Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat; Ramsar (Iran), 2 februari 1971*

Op Bonaire zijn 5 RAMSAR sites aangewezen.

### Verdrag voor migrerende soorten en in het wild levende dieren (CMS or Bonn Convention)

*The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals Bonn, 23 juni 1979*

Dit verdrag heeft tot doel migrerende soorten te beschermen in het gehele gebied waar deze soorten voorkomen. De deelnemende landen moeten de soorten van appendix I beschermen. Over bescherming van de soorten uit appendix twee moeten ze afspraken maken met andere betrokken landen over de gezamenlijke bescherming.

### Intentieverklaring betreffende het beschermen van migrerende haaien.

*The Migratory Shark Memorandum of Understanding (MoU)*

Doel is het beheren en beschermen van migrerende haaien alsmede het duurzaam benutten van deze haaien op lange termijn.

### Verdrag van Cartagena

*Cartagena conventie*

Het verdrag van Cartagena is de regionale invulling van de biodiversiteitsconventie. Cartagena, Colombia 23 Maart 1983, in werking getreden 11 Oktober 1986. Het verdrag voor bescherming en ontwikkeling van de marine leefomgeving en de Cariben omvat afspraken over bescherming en duurzame ontwikkeling van de marine leefomgeving. Het biedt tevens een juridisch kader voor gezamenlijk, regionale en nationale handelingen in het gehele caribische gebied. De conventie bevat drie protocollen:

- **Oil Spill Protocol**  
Protocol voor regionale samenwerking ter voorkoming en bestrijding van olie lekken
- **Specially Protected Areas and Wild life (SPAW) Protocol**  
Regionaal protocol ter bescherming van soorten en gebieden op zee
- **Land Based Sources and activities (LBS) Protocol**  
Regionaal protocol ter voorkoming van vervuiling van land naar zee.

### Inter-amerikaanse verdrag ter bescherming van zeeschildpadden

*Inter-American Sea Turtle Convention (IAC) Caracas, Venezuela, December 1 1996.*

Het verdrag handelt over bescherming, behoud en herstel van zeeschildpadden en hun habitats. Het verdrag handelt zowel over de territoriale wateren als de stranden waar de zeeschildpadden nestelen.

### Verdrag voor Walvisvangst

*International Whaling Convention IWRC, Washington DC on December 2, 1946*

Verdrag voor het behoud van de walvisstand en duurzame ontwikkeling van de walvisvaartindustrie.

### UNESCO Verdrag voor werelderfgoed

*UNESCO World Heritage Convention*

Verdrag voor de bescherming van het wereld-cultureel en natuurlijk erfgoed, Parijs, 23 november 1972.







## Bijlage 3 | Lijst van afkortingen

BES	Bijzondere eilandstatus (Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
BZK	Ministry of Home Affairs and Kingdom Relations
CBD	Convention on Biological Diversity
CITES	Convention on the International Trade of Endangered Species
CMS	Convention on the protection of Migratory Species of Wild Animals
DCNA	Dutch Caribbean Nature Alliance
DROB	Dienst Ruimtelijke Ordening en Beheer [Dept. of Spatial Planning and Development]
EEZ	Exclusive Economic Zone
EIA	Environmental Impact Assessment
EZ	Ministerie van Economische Zaken
MBP	Milieu Beleidsplan
GCRMN	Global Coral Reef Monitoring Network
GDP	Gross Domestic Product
ICRW	International Convention for the Regulation of Whaling
IWC	International Whaling Commission
I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IAC	Inter-American Convention on the protection of Sea Turtles
IAS	Invasive Alien Species
IBA	Important Bird Area
ICRI	International Coral Reef Initiative
IMARES	Institute of Marine Research and Ecosystem Studies
IUCN	World Conservation Union
LVV	Dienst Landbouw, Veeteelt en Visserij [Agriculture, Animal Husbandry and Fisheries]
MNB	Afdeling Milieu- en Natuurbeheer [Dept. of Environmental and Nature Management]
MPA	Marine Protected Area
NACRI	Netherlands Antilles Coral Reef Initiative
NGO	Non-Governmental Organisation
NBP	Natuur beleidsplan
OAS	Organisation of American States
RAC	Regional Activity Center under the Cartagena Convention
RAMSAR	Convention on Wetlands of International Importance
RCN	RijksdienstCaribisch Nederland [National Office for the Caribbean Netherlands]

BES	Bijzondere eilandstatus (Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
BZK	Ministry of Home Affairs and Kingdom Relations
CBD	Convention on Biological Diversity
CITES	Convention on the International Trade of Endangered Species
CMS	Convention on the protection of Migratory Species of Wild Animals
DCNA	Dutch Caribbean Nature Alliance
DROB	Dienst Ruimtelijke Ordening en Beheer [Dept. of Spatial Planning and Development]
EEZ	Exclusive Economic Zone
EIA	Environmental Impact Assessment
EZ	Ministerie van Economische Zaken
MBP	Milieu Beleidsplan
GCRMN	Global Coral Reef Monitoring Network
GDP	Gross Domestic Product
ICRW	International Convention for the Regulation of Whaling
IWC	International Whaling Commission
I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IAC	Inter-American Convention on the protection of Sea Turtles
IAS	Invasive Alien Species
IBA	Important Bird Area
ICRI	International Coral Reef Initiative
IMARES	Institute of Marine Research and Ecosystem Studies
IUCN	World Conservation Union
LVV	Dienst Landbouw, Veeteelt en Visserij [Agriculture, Animal Husbandry and Fisheries]
MNB	Afdeling Milieu- en Natuurbeheer [Dept. of Environmental and Nature Management]
MPA	Marine Protected Area
NACRI	Netherlands Antilles Coral Reef Initiative
NGO	Non-Governmental Organisation
NBP	Natuur beleidsplan
OAS	Organisation of American States
RAC	Regional Activity Center under the Cartagena Convention
RAMSAR	Convention on Wetlands of International Importance
RCN	RijksdienstCaribisch Nederland [National Office for the Caribbean Netherlands]
RFMO	Regional Fisheries Management Organisation
RRAP	Rapid Regional Assessment Programme
SCF	Saba Conservation Foundation
SIDS	Small Island Developing States
SPAW	Specially Protected Areas and Wildlife
STENAPA	St. Eustatius National Parks

STINAPA Stichting Nationale Parken Bonaire  
TED Turtle Excluder Device  
TEEB The Economics of Ecosystems and Biodiversity  
UNCLOS United Nations Convention on the Law of the Seas  
UNEP United Nations Environment Programme  
UNESCO United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation  
WCPA World Commission on Protected Areas  
WHMSI Western Hemisphere Migratory Species Initiative  
WNF WereldNatuurFonds  
WWF World Wildlife Fund (Wereld Natuurfonds)







**COLOFON**

xxx